

ถอดรหัสสมการบัญชี

ผศ.นิพนธ์ เห็นโชคชัยชนะ

ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต

อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาการการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ใครที่เคยศึกษาวิชาการบัญชีคงรู้จัก “สมการบัญชี” ที่กล่าวกันว่า “สินทรัพย์ = หนี้สิน + ส่วนของเจ้าของ” กันแล้ว ท่านเคยสงสัยบ้างหรือไม่ว่าทำไมที่สิ่งเหล่านี้จึงต้องเท่ากัน แล้วสมการบัญชีช่วยวิเคราะห์รายการบัญชีได้อย่างไร และนำไปสู่ระบบการบัญชีได้อย่างไร สมการบัญชีสะท้อนเฉพาะงบดุลเพียงอย่างเดียวเท่านั้น หรือครอบคลุมไปถึงงบการเงินประเภทอื่นด้วย ทฤษฎีการบัญชีที่แตกต่างก็มีผลกระทบต่อสมการบัญชีอย่างไร ท่านจะใช้สมการบัญชีช่วยอธิบายและจัดประเภทกระแสเงินสดได้หรือไม่ อย่างไร

คำถามข้อสงสัยต่างๆ ข้างต้น ท่านสามารถค้นหาคำตอบเหล่านี้ได้จากบทความนี้ ผู้เขียนจึงขอเรียกบทความนี้ว่า ถอดรหัสสมการบัญชี เพื่อความเข้าใจสมการบัญชีที่ลึกซึ้งของท่าน

ความหมายของสมการบัญชี

คณะอนุกรรมการบัญชีศัพท์บัญชี ของสมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทยได้ให้ความหมายของสมการบัญชีไว้ดังนี้

“สมการบัญชี (accounting equation) หมายถึงผลของการบันทึกรายการบัญชีทั้งด้านเดบิตและเครดิตด้วยจำนวนเงินที่เท่ากันตามหลักการบัญชีคู่ ทำให้เกิดสมการบัญชี ดังนี้

$$\text{สินทรัพย์} = \text{หนี้สิน} + \text{ทุน}$$

“สมการบัญชี (accounting identity) หรือสมการงบดุล (balance sheet equation) หมายถึงสมการที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสินทรัพย์ หนี้สินและทุน ซึ่งแสดงได้ดังนี้

$$\text{สินทรัพย์} = \text{หนี้สิน} + \text{ทุน}$$

แบบทการบัญชีได้ให้คำนิยามขององค์ประกอบของงบการเงิน 5 อย่างไว้ดังนี้

1. **สินทรัพย์** หมายถึง ทรัพยากรที่อยู่ในความควบคุมของกิจการ ทรัพยากรดังกล่าวเป็นผลของเหตุการณ์ในอดีต ซึ่งกิจการคาดว่าจะได้รับประโยชน์เชิงเศรษฐกิจจากทรัพยากรนั้นในอนาคต (แบบทการบัญชี ย่อหน้าที่ 49.1) กฎหมายเรียกว่า ทรัพย์สิน เพราะพิจารณากรรมสิทธิ์ซึ่งเป็นรูปแบบตามกฎหมาย แต่การบัญชีเรียกว่า สินทรัพย์ เพราะพิจารณาการควบคุม หรือสิทธิการใช้ประโยชน์จากทรัพย์นั้น ซึ่งเป็นเนื้อหาเชิงเศรษฐกิจ

วารสารวิชาชีพบัญชี
ปีที่ 2 ฉบับที่ 1
(พฤษภาคม 2549)
หน้า 96-111

2. หนี้สิน หมายถึง ภาระผูกพันในปัจจุบันของกิจการ ภาระผูกพันดังกล่าวเป็นผลของเหตุการณ์ในอดีต ซึ่งการชำระภาระผูกพันนั้นคาดว่าจะส่งผลให้กิจการสูญเสียทรัพยากรที่มีประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ (แม่บทการบัญชี ย่อหน้าที่ 49.2)

3. ส่วนของเจ้าของ หมายถึง ส่วนได้เสียคงเหลือในสินทรัพย์ของกิจการหลังจากหักหนี้สินทิ้งสิ้นออกแล้ว (แม่บทการบัญชี ย่อหน้าที่ 49.3) เดิมเรียกว่า **ทุน**

4. รายได้ หมายถึง การเพิ่มขึ้นของประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในรอบระยะเวลาบัญชีในรูปกระแสเข้า หรือการเพิ่มค่าของสินทรัพย์หรือการลดลงของหนี้สิน อันส่งผลให้ส่วนของเจ้าของเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ไม่รวมถึงเงินทุนที่ได้รับจากผู้มีส่วนร่วมในส่วนของเจ้าของ (แม่บทการบัญชี ย่อหน้าที่ 70.1) ตัวอย่าง กิจการขายสินค้าเป็นเงินสด 10,000 บาท และกิจการได้รับอภัยหนี้จากเจ้าหนี้ 2,000 บาท วิเคราะห์รายการและเขียนสมการได้ดังนี้

รายการ	สินทรัพย์	=	หนี้สิน	+ ส่วนของเจ้าของ
ขายสินค้าเป็นเงินสด	+ 10,000			+ 10,000
ได้รับยกหนี้จากเจ้าหนี้			- 2,000	+ 10,000
รายได้ทำให้ส่วนของเจ้าของเพิ่มขึ้น 12,000 บาท				

5. ค่าใช้จ่าย หมายถึง การลดลงของประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในรอบระยะเวลาบัญชีในรูปกระแสออก หรือการลดค่าของสินทรัพย์หรือการเพิ่มขึ้นของหนี้สิน อันส่งผลให้ส่วนของเจ้าของลดลง ทั้งนี้ไม่รวมถึงการแบ่งปันส่วนทุนให้กับผู้มีส่วนร่วมในส่วนของเจ้าของ (แม่บทการบัญชี ย่อหน้าที่ 70.2) ตัวอย่าง กิจการจ่ายค่าเช่า 8,000 บาท และค่างชำระค่าไฟฟ้า 2,000 บาท วิเคราะห์รายการและเขียนสมการได้ดังนี้

รายการ	สินทรัพย์	=	หนี้สิน	+ ส่วนของเจ้าของ
จ่ายค่าเช่า	- 8,000		- 8,000	
ค่างชำระค่าไฟฟ้า			+ 2,000	- 2,000
ค่าใช้จ่ายทำให้ส่วนของเจ้าของลดลง 10,000 บาท				

โดยองค์ประกอบ 3 อย่างแรก คือสินทรัพย์ หนี้สินและส่วนของเจ้าของเกี่ยวข้องโดยตรงกับการวัดฐานะการเงินของกิจการที่แสดงอยู่ในงบดุล และองค์ประกอบ 2 อย่างหลังคือรายได้และค่าใช้จ่ายเกี่ยวข้องโดยตรงกับการวัดผลการดำเนินงานของกิจการที่แสดงอยู่ในงบกำไรขาดทุน (แม่บทการบัญชี ย่อหน้าที่ 47)

เหตุผลที่ทั้งสองด้านของสมการบัญชีต้องเท่ากัน

สมการบัญชีพื้นฐาน (fundamental accounting equation) แสดงได้ในรูปทั่วไปดังนี้

$$\text{สินทรัพย์} = \text{ส่วนได้เสีย}$$

ส่วนได้เสียแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วน (ได้เสีย) ของเจ้าหนี้เรียกว่า หนี้สิน และส่วน (ได้เสีย) ของเจ้าของเรียกว่า ส่วนของเจ้าของ เราอาจพิจารณาส่วนได้เสียได้ 2 มุมมองคือ

(1) สิทธิเรียกร้อง (claim) ของผู้มีส่วนได้เสียคือ เจ้าหนี้และเจ้าของที่มีต่อสินทรัพย์ของกิจการ หรือ

(2) เงินทุน (fund) ที่ได้รับมาจากผู้มีส่วนได้เสียคือเจ้าหนี้และเจ้าของ ดังนั้นยอดรวมของสินทรัพย์จึงต้องเท่ากับยอดรวมของหนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น

เท่ากัน (equal) นี้เรียกว่าสมดุล (balance) หรือดุล และเรียกงบการเงินที่แสดงองค์ประกอบ 3 อย่างแรกคือ สินทรัพย์ หนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้นว่า งบดุล (Balance Sheet) เขียนสมการได้ดังนี้

$$\text{สินทรัพย์} = \text{หนี้สิน} + \text{ส่วนของผู้ถือหุ้น}$$

ส่วนของผู้ถือหุ้น หมายถึง ส่วนของสินทรัพย์หลังหักหนี้สินออกแล้ว หรือส่วนได้เสียคงเหลือ (residual interest) ในสินทรัพย์ของกิจการ ตรงตามคำนิยามของแม่บทการบัญชี บางที่เรียกว่า สินทรัพย์สุทธิ (net assets) หรือมูลค่าสุทธิ (net worth) เขียนเป็นสมการบัญชีได้ดังนี้

$$\text{สินทรัพย์} - \text{หนี้สิน} = \text{ส่วนของผู้ถือหุ้น}$$

งบดุลเป็นงบการเงินหรือรายงานทางการเงินขั้นพื้นฐาน ในมุมมองที่ว่ารายการบัญชีทุกรายการสามารถวิเคราะห์ในรูปของผลกระทบ 2 ด้านต่อดุลได้ ผลกระทบ 2 ด้าน (dual impact) หรือแนวคิด 2 ด้าน (duality หรือ dual-aspect concept) อาจพิจารณาได้ 2 มุมมองคือ

(1) **ทรัพยากรและสิทธิเรียกร้อง (Resource and claims view)**

ด้านแรกทางซ้ายมือของสมการบัญชีคือ สินทรัพย์หมายถึงทรัพยากรเชิงเศรษฐกิจของกิจการ ณ วันที่ในงบดุล ส่วนด้านที่สองทางขวามือของสมการบัญชี คือ หนี้สิน และส่วนของผู้ถือหุ้นหมายถึง สิทธิเรียกร้องต่อสินทรัพย์ของกิจการ ณ วันที่ในงบดุล หนี้สินเป็นสิทธิเรียกร้องของบุคคลภายนอก (outside parties) ที่เรียกว่าเจ้าหนี้ ส่วนของผู้ถือหุ้นเป็นสิทธิเรียกร้องของบุคคลภายใน (inside parties) ที่เรียกว่าเจ้าของ (owners)

(2) **แหล่งที่มาและแหล่งใช้ไปของเงินทุน (Sources and uses of funds view)**

ด้านแรกทางซ้ายมือของสมการบัญชีคือ สินทรัพย์หมายถึงแหล่งใช้ไปของเงินทุนหรือการลงทุน (Investing) ในรูปแบบต่างๆ หรือกิจการนำเงินทุนไปใช้ในสินทรัพย์ต่างๆ ณ วันที่ในงบดุล ส่วนด้านที่สองทางขวามือของสมการบัญชีคือ หนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้นหมายถึงแหล่งที่มาของเงินทุนหรือการจัดหาเงินทุน (Financing) ทำให้กิจการมีเงินทุนที่จะนำไปใช้ในสินทรัพย์

ระบบการบัญชีคู่กับสมการบัญชี

ต้นตอหรือจุดกำเนิดของการบัญชีการเงิน (Financial accounting) คือสมการบัญชี (accounting equation) เพราะว่าเป็นพื้นฐานที่มีคุณค่าต่อการเริ่มต้นในการศึกษาและการทำความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการบัญชีทั้งหมด

วิธีปฏิบัติทางการบัญชีทั้งหมดมาจากสมการบัญชีพื้นฐาน เหตุการณ์ทางเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อสมการบัญชีและนำมาบันทึกลงในสมุดบัญชีเรียกว่า **รายการค้า** (transactions) ทุกรายการค้าจะมีผลกระทบ 2 ด้าน (dual impact) ต่อบัญชี ระบบการบัญชีสร้างขึ้นเพื่อบันทึกทั้ง 2 ด้านของบัญชีจากรายการค้าแต่ละรายการ และนี่คือที่มาของระบบการบัญชีคู่ (double-entry accounting system หรือ double-entry bookkeeping)

มุมมองดั้งเดิม (Traditional view)

สมการบัญชีเป็นข้อสมมติฐานของระบบการบัญชีคู่ ที่ว่าผู้ซึ่งบการเงินต้องการทราบลักษณะ

2 ด้านของสินทรัพย์ คือ

1. ด้านทางกายภาพของสินทรัพย์ (Physical trait of assets) คือสินทรัพย์ซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมของสมการบัญชี
2. ด้านทางสิทธิเรียกร้องของสินทรัพย์ (Equity trait of assets) คือหนี้สินหรือส่วนของผู้ถือหุ้นของเจ้าของซึ่งอยู่ทางขวามือของสมการบัญชี

ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องน่าสงสัยหรือประหลาดใจเมื่อยอดรวมสินทรัพย์ = ยอดรวมหนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น เพราะว่านักบัญชีมองสินทรัพย์อย่างเดียวกัน แต่มองไป 2 ด้านหรือลักษณะคือ ทางกายภาพและทางสิทธิเรียกร้อง

ถ้าต่อมานักบัญชีต้องการมองสินทรัพย์มากกว่า 2 ด้าน เช่น ในกรณีที่ 3 คือด้านทางสถานที่จัดเก็บ (Location of assets) ย่อมสามารถทำได้

มุมมองเชิงเหตุผล (Causal view)

ศาสตราจารย์ไอจิริ (Ijiri) มีความเห็นว่า “คู่” ของระบบการบัญชีคู่ต้องมีลักษณะเฉพาะไม่เหมือนใคร (unique) เพราะว่าเป็นไปได้ที่เกิดขึ้นมีมากกว่า 2 ลักษณะในระบบการบัญชีคู่ ดังนั้นรายการที่เกิดมากกว่า 2 ลักษณะจะไม่อยู่ในระบบการบัญชีคู่ เขาเชื่อว่า “คู่” ของระบบบัญชีคู่นั้นเกิดจากการเพิ่มขึ้นของสินทรัพย์ จะเป็นเหตุให้เกิดการลดลงในสินทรัพย์หมายความว่าหนี้สินเป็นการลดลงของสินทรัพย์ในอนาคต ตัวอย่างเช่น

ซื้อสินค้าเป็นเงินสด 50,000 บาท นักบัญชีบันทึกรายการค้าโดย

เดบิต สินค้าคงเหลือ (สินทรัพย์เพิ่มขึ้น)	50,000	
เครดิต เงินสด (สินทรัพย์ลดลง)		50,000

ซื้อเครื่องจักรเป็นเงินสด 400,000 บาท นักบัญชีบันทึกรายการค้าโดย

เดบิต เครื่องจักร (สินทรัพย์เพิ่มขึ้น)	400,000	
เครดิต เจ้าหนี้ยืม (หนี้สินเพิ่มขึ้น)		400,000

ต่อมาเมื่อกิจการชำระหนี้ นักบัญชีบันทึกรายการค้าโดย

เดบิต เจ้าหนี้ยืม (หนี้สินลดลง)	400,000	
เครดิต เงินสด (สินทรัพย์ลดลง)		400,000

การเพิ่มขึ้นและการลดลงของสินทรัพย์รวมเป็นผลของรายการซึ่งเป็นเหตุเป็นผล (cause-and-effect relationship) คู่จึงมีสหสัมพันธ์กับความเกี่ยวข้องการเป็นเหตุเป็นผลดังกล่าว

เหตุผลที่อยู่เบื้องหลังของการบัญชีคู่

การบัญชีคู่เกิดขึ้นมาจากบาทหลวงแฟร์ ลูคา ปาซีโอลี (Friar Luca Pacioli) ที่เขียนหนังสือ Summa de Arithmetica, Geometria, Proportioniet Proportionalita ตีพิมพ์ปี ค.ศ. 1494 ได้อธิบายลักษณะของการบัญชีคู่ เรียกว่า วิธีเวนิส (the method of Venice) สูตรที่ว่าง่ายที่สุดของการบันทึกบัญชีคู่คือ ได้รับมาจากไหนแลกกับไปไหน (Where-got, where-give) เป็นระบบ 2 ด้าน (two-dimensional system) ซึ่งอนุญาตให้จัดประเภทของสิ่งเดียวกันออกเป็น 2 ด้านซึ่งเรียกว่าการจัดประเภทคู่ (dual classification) และเรียกหลักการนี้ว่า หลักการคู่ (Duality principle)

แมทเทสซิช (Mattessich) ได้ให้นิยามของหลักการคู่ว่า สิ่งที่ได้รับรองไว้คือรายการหรือกระแสมี 2 ด้านคือ ด้านหนึ่ง (aspect) และอีกด้านหนึ่ง (counter-aspect) หลักการคือเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจหนึ่งที่เกิดขึ้นจะจัดแบ่งเป็น 2 ด้านของมูลค่าของสิ่งเดียวกันเสมอ

การบัญชีคู่มี 2 ชนิดคือ

1. การบัญชีคู่จัดประเภท (Classificational double-entry accounting) เป็นการบันทึกบัญชีเดบิตส่วนประกอบหนึ่งของสมการบัญชี และเครดิตส่วนประกอบอีกอย่างหนึ่งของสมการบัญชี เช่น ซื้อสินค้าเป็นเงินสด 20,000 บาท นักบัญชีบันทึกรายการค้า ดังนี้

เดบิต	สินค้าคงเหลือ	
	(สินทรัพย์เพิ่มขึ้น)	20,000
เครดิต	เจ้าหนี้การค้า	
	(หนี้สินเพิ่มขึ้น)	20,000

2. การบัญชีคู่เชิงเหตุผล (Causal double-entry accounting) เป็นการบันทึกบัญชีเพิ่มขึ้นและลดลงของส่วนประกอบใดส่วนประกอบหนึ่งของสมการบัญชี ในลักษณะความสัมพันธ์เป็นเหตุเป็นผลกัน เช่น ซื้อสินค้าเป็นเงินสด นักบัญชีบันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต	สินค้าคงเหลือ	
	(สินทรัพย์เพิ่มขึ้น)	20,000
เครดิต	เงินสด	
	(สินทรัพย์ลดลง)	20,000

สมการบัญชีกับหลักการบันทึกบัญชี

บัญชีแบ่งออกเป็น 2 ด้านคือ เดบิต และเครดิต

เดบิต (Debits) คือการเพิ่มขึ้นขององค์ประกอบทางซ้ายมือของสมการบัญชี (สินทรัพย์) และการลดลงขององค์ประกอบทางขวามือของสมการบัญชี (หนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น)

เครดิต (Credits) คือการลดลงขององค์ประกอบทางซ้ายมือของสมการบัญชี (สินทรัพย์) และการเพิ่มขึ้นขององค์ประกอบทางขวามือของสมการบัญชี (หนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น)

รายได้ทำให้ส่วนของผู้ถือหุ้นเพิ่มขึ้น ดังนั้น รายได้เพิ่มขึ้นให้หลังบัญชีด้านเครดิต ส่วนค่าใช้จ่ายทำให้ส่วนของผู้ถือหุ้นลดลง ดังนั้นค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นให้หลังบัญชีด้านเดบิต

การบันทึกบัญชีขององค์ประกอบของงบการเงิน 5 อย่างเป็นดังนี้

สินทรัพย์		=	หนี้สิน		+	ส่วนของผู้ถือหุ้น	
เดบิต	เครดิต		เดบิต	เครดิต		เดบิต	เครดิต
เพิ่มขึ้น	ลดลง		ลดลง	เพิ่มขึ้น		ลดลง	เพิ่มขึ้น
+	-		+	-		+	-

ค่าใช้จ่าย			รายได้	
เดบิต	เครดิต		เดบิต	เครดิต
เพิ่มขึ้น	ลดลง		ลดลง	เพิ่มขึ้น
+	-		-	+

หมายเหตุ + หมายถึงเพิ่มขึ้น และ - หมายถึงลดลง

สมการรายการ (Transaction equation) เป็นสมการที่แสดงความสัมพันธ์ของรายการในบัญชีเดบิตบัญชีหนึ่ง แสดงได้ดังนี้

$$\text{ยอดคงเหลือสิ้นงวด} = \text{ยอดคงเหลือต้นงวด} + \text{รายการเพิ่มขึ้นระหว่างงวด} - \text{รายการลดลงระหว่างงวด}$$

บัญชีสินทรัพย์ บัญชีหนี้สินและบัญชีส่วนของผู้ถือหุ้นเป็นบัญชีแท้ (real account) หรือบัญชีถาวร (permanent account) จะมียอดคงเหลือยกมาต้นงวด และมียอดคงเหลือยกไปสิ้นงวดเสมอ

ส่วนบัญชีรายได้และบัญชีค่าใช้จ่าย เป็นบัญชีแต่เพียงในนาม (nominal account) หรือบัญชีชั่วคราว (temporary account) จะไม่มียอดคงเหลือยกมาต้นงวดและยกไปสิ้นงวดทุกสิ้นงวด บัญชีรายได้และบัญชีค่าใช้จ่ายจะถูกปิดบัญชีไปเข้าบัญชีส่วนของผู้ถือหุ้น (บัญชีกำไรสะสม)

ผลกระทบของรายการบัญชีของระบบบัญชีคู่ต่อสมการบัญชี

ระบบบัญชีคู่ พัฒนาขึ้นมากว่า 500 ปี เพื่อใช้บันทึกรายการบัญชีและเพื่อให้สามารถติดตามผลกระทบของแต่ละรายการบัญชีได้สะดวกรวดเร็ว ช่วยจัดท่างบการเงินและช่วยตรวจสอบความถูกต้องของกระบวนการบัญชีได้

ระบบบัญชีนิยมใช้กันเกือบทุกประเทศในโลก ระบบบัญชีมีพื้นฐานมาจากสมการบัญชีแนวคิดของระบบบัญชีคือแต่ละรายการค้าหรือเหตุการณ์ที่บันทึกบัญชีต้องมีผลกระทบต่ออย่างน้อย 2 อย่างเสมอแสดงได้เป็น 9 กรณี ดังนี้

สมการบัญชี:	สินทรัพย์	=	หนี้สิน + ส่วนของเจ้าของ
รายการที่	(1) สินทรัพย์เพิ่มขึ้น	=	สินทรัพย์ลดลง
	(2) สินทรัพย์เพิ่มขึ้น	=	หนี้สินเพิ่มขึ้น
	(3) สินทรัพย์เพิ่มขึ้น	=	ส่วนของเจ้าของเพิ่มขึ้น
	(4) สินทรัพย์ลดลง	=	หนี้สินลดลง
	(5) สินทรัพย์ลดลง	=	ส่วนของเจ้าของลดลง
	(6) หนี้สินเพิ่มขึ้น	=	หนี้สินลดลง
	(7) หนี้สินเพิ่มขึ้น	=	ส่วนของเจ้าของลดลง
	(8) หนี้สินลดลง	=	ส่วนของเจ้าของเพิ่มขึ้น
	(9) ส่วนของเจ้าของเพิ่มขึ้น	=	ส่วนของเจ้าของลดลง

ประเภทของรายการค้า จำแนกตามผลกระทบต่อสมการบัญชีได้ 4 อย่างคือ

1. รายการที่มาของสินทรัพย์ (asset resource transaction) เป็นรายการที่ทำให้บัญชีสินทรัพย์เพิ่มขึ้น และบัญชีหนี้สินและ/หรือบัญชีส่วนของเจ้าของเพิ่มขึ้น ได้แก่ รายการที่ (2), (3)
2. รายการใช้ไปของสินทรัพย์ (asset use transaction) เป็นรายการที่ทำให้บัญชีสินทรัพย์ลดลง และบัญชีหนี้สินและ/หรือบัญชีส่วนของเจ้าของลดลง ได้แก่ รายการที่ (4), (5)
3. รายการแลกเปลี่ยนสินทรัพย์ (asset exchange transaction) เป็นรายการที่ทำให้บัญชีสินทรัพย์อย่างหนึ่งเพิ่มขึ้นและสินทรัพย์อีกอย่างหนึ่งลดลง ได้แก่ รายการที่ (1)
4. รายการแลกเปลี่ยนสิทธิเรียกร้อง (claims exchange transaction) เป็นรายการที่ทำให้บัญชีหนี้สินและ/หรือบัญชีส่วนของเจ้าของอย่างหนึ่งเพิ่มขึ้น และบัญชีหนี้สินและ/หรือบัญชีส่วนของเจ้าของอีกอย่างหนึ่งลดลง ตามลำดับ ได้แก่ รายการที่ (6), (7), (8), (9)

การวิเคราะห์รายการค้าในรูปแบบบวกและลบ (Transaction analyses in plus-and-minus format) แสดงได้ดังนี้

สมการบัญชี:	สินทรัพย์	=	หนี้สิน	+	ส่วนของผู้ถือหุ้น
ชื่อบัญชี:	เงินสด + สินค้า	=	เจ้าหนี้	+	ส่วนของผู้ถือหุ้น
(1) เจ้าชองนำเงินสด					
มาลงทุน 20,000 บาท	+ 20,000	=			+ 20,000 ทุน
(2) ซื้อเชื้อ 10,000 บาท			+ 10,000	=	
(3) จ่ายชำระหนี้ 8,000 บาท	- 8,000	=	- 8,000	=	
(4) ขายสินค้าเป็นเงินสด 6,000 บาท	+ 6,000	=			+ 6,000 ขาย
ราคาทุน 4,000 บาท				=	- 4,000 ต้นทุนขาย
ยอดคงเหลือสิ้นงวด	+ 18,000 + 6,000	=	+ 2,000	+	22,000

ตัวอย่าง การวิเคราะห์รายการค้าในรูปแบบบวกและลบจากสมการบัญชี นายเขียวเริ่มต้นดำเนินธุรกิจโดยการจัดตั้งร้านเขียวขึ้นมา (1) นายเขียวไปเปิดบัญชีเงินฝากธนาคารเพื่อร้านเขียวโดยนายเขียวนำเงินไปฝากเข้าบัญชีร้านเขียวจำนวน 100,000 บาท (หรือว่ารายการค้าเจ้าชอง (นายเขียว) นำเงินสดมาลงทุน 100,000 บาท จะกระทบสมการบัญชีดังนี้

$$\text{สินทรัพย์} = \text{หนี้สิน} + \text{ส่วนของผู้ถือหุ้น}$$

รายการที่	เงินสด		ทุนนายเขียว
(1)	+ 100,000	=	+ 100,000

หมายความว่า เงินสดของร้านเขียว 100,000 บาท (มีสิทธิ์เรียกร้องจากเจ้าชองคือนายเขียว 100,000 บาท เท่ากัน

ถ้าต่อมา (2) ร้านเขียวกู้ยืมเงินสดจากธนาคาร 30,000 บาท ร้านเขียวบันทึกรายการค้านี้ตามสมการบัญชีดังนี้

$$\text{สินทรัพย์} = \text{หนี้สิน} + \text{ส่วนของผู้ถือหุ้น}$$

รายการที่	เงินสด		เงินกู้ยืม
(2)	+ 30,000	=	+ 30,000

ดังนั้นเมื่อร้านเขียวรวม 2 รายการค้านี้เข้าด้วยกัน จะมีผลดังนี้

$$\text{สินทรัพย์} = \text{หนี้สิน} + \text{ส่วนของผู้ถือหุ้น}$$

รายการที่	เงินสด		เงินกู้ยืม	ทุนนายเขียว
(1)	+ 100,000	=		+ 100,000
(2)	+ 30,000	=	+ 30,000	
รวม	+ 130,000	=	+ 30,000	+ 100,000

ทฤษฎีการบัญชีที่แตกต่างกันมีผลต่อสมการบัญชี

การบัญชีในมุมมองจากทฤษฎีการบัญชีที่แตกต่างกันจะมีผลต่อสมการบัญชี เพื่อตอบคำถามว่า นักบัญชีบริการทางการบัญชีให้แก่ใคร นักบัญชีควรจัดทำบัญชีในมุมมองของใคร ซึ่งก่อให้เกิดทฤษฎีการบัญชีต่างๆ ดังนี้

1. ทฤษฎีความเป็นเจ้าของ (Proprietary theory หรือ Ownership theory)

ศาสตราจารย์ A.C Littleton กล่าวว่า “ความเป็นเจ้าของ (Proprietorship) เป็นเนื้อหาของระบบบัญชีคู่” ถ้าไม่มีความเป็นเจ้าของแล้ว ไม่มีความจำเป็นต่อทฤษฎีเดบิตให้เท่ากับเครดิต และสิ่งนี้คือที่มาของกฎการบันทึกบัญชีคู่ ดังนั้นนักบัญชีบริการทางการบัญชีให้แก่เจ้าของกิจการ ซึ่งเป็นศูนย์กลางของเอกภพทางการบัญชี (Center of accounting universe) นักบัญชีควรจัดทำบัญชีในมุมมองของเจ้าของกิจการ สมการบัญชีจะเป็นดังนี้

$$\text{สินทรัพย์} - \text{หนี้สิน} = \text{ส่วนของผู้เป็นเจ้าของ}$$

สินทรัพย์เป็นสิ่งที่ เป็นของเจ้าของ (What I Own) และหนี้สินเป็นภาระผูกพันของเจ้าของ (What I Owe) ดังนั้นวัตถุประสงค์ของการบัญชีคือการคำนวณหามูลค่าสุทธิ (net worth) ของเจ้าของในกิจการนั้นคือส่วนของผู้เป็นเจ้าของ (my capita.)

ด้วยเหตุนี้ นักบัญชีเชื่อว่า มูลค่าเปลี่ยนแปลง (current value) หรือมูลค่ายุติธรรม (Fair value) มีความเกี่ยวข้องต่อการตัดสินใจในการวางราคาทุนเดิม ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ของกิจการใช้มุมมองความเป็นเจ้าของเช่นเดียวกัน ดังนั้นแนวคิดของกำไร คือ ผลตอบแทนให้ความเป็นเจ้าของ

ทฤษฎีนี้มุ่งเน้นบแสดงฐานะการเงิน (Statement of financial position) หรืองบดุล ส่วนงบแสดงผลการดำเนินงาน (Statement of financial performance) หรืองบกำไรขาดทุน เป็นส่วนหนึ่งของงบแสดงฐานะการเงิน เพราะว่าบัญชีรายได้และบัญชีค่าใช้จ่ายเป็นการเพิ่มขึ้นหรือการลดลงของบัญชีส่วนของผู้เป็นเจ้าของ ดังนั้นบัญชีกำไรขาดทุนจึงถือว่าเป็นบัญชีย่อยของบัญชีส่วนของผู้เจ้าของ

รายได้ที่รับรู้และค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเป็นผลของการตัดสินใจและการกระทำของเจ้าของหรือตัวแทนของเจ้าของ (คือผู้บริหาร) บัญชีรายได้และบัญชีค่าใช้จ่ายจึงเป็นบัญชีย่อยของส่วนของผู้เจ้าของ ซึ่งเมื่อนำมาแยกออกมาเป็นการชั่วคราวเพื่อวัตถุประสงค์ในการคำนวณกำไรของผู้เจ้าของ รายได้ที่ใช้ส่วนของเจ้าของเพิ่มขึ้น ขณะที่ค่าใช้จ่ายทำให้ส่วนของเจ้าของลดลง เมื่อนำรายได้เปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายเกิดผลต่าง เรียกว่า กำไร (ขาดทุน) สุทธิ

2. ทฤษฎีความเป็นหน่วยงาน (Entity theory)

ทฤษฎีความเป็นหน่วยงานของการบัญชี เกิดขึ้นในช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ 19 กิจการที่จัดตั้งขึ้นในรูปบริษัทที่ออกหุ้นสามัญให้แก่ผู้ถือหุ้นสามัญ (หรือเจ้าของ) ถือว่าเป็นบุคคลแยกต่างหากจากกิจการหรือบริษัท และบริษัทจะมองเจ้าหนี้และเจ้าของเป็นแหล่งที่มาของเงินทุน ดังนั้นศูนย์กลางของเอกภพทางการบัญชีคือกิจการ

ส่วนบัญชีรายได้และบัญชีค่าใช้จ่าย และบัญชีกำไรขาดทุนซึ่งเป็นบัญชีย่อยของบัญชีส่วน
ของเจ้าของไม่ได้สะท้อนผลการดำเนินงานของกิจการอย่างแท้จริง ก่อให้เกิดบแสดงการ
เปลี่ยนแปลงส่วนของผู้เจ้าของ และงบกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จขึ้นมา

การวัดมูลค่าของสินทรัพย์ หนี้สินและส่วนของผู้เจ้าของจะใช้ราคาทุนเดิม (historical cost)
สมการบัญชีจะเป็นดังนี้

สินทรัพย์ (Assets)	=	สิทธิเรียกร้อง (Claims)
สินทรัพย์ (Assets)	=	ส่วนได้เสีย (Equities)
สินทรัพย์ (Assets)	=	หนี้สิน + ส่วนของผู้เจ้าของ (Liabilities) + (Owners' equities)

สินทรัพย์เป็นของกิจการ ไม่ใช่ของผู้เจ้าของ

หนี้สินเป็นภาระของกิจการ ไม่ใช่ของผู้เจ้าของ

ส่วนของผู้เจ้าของเป็นแหล่งที่มาของเงินทุนของกิจการเช่นเดียวกับหนี้สิน

รายได้เป็นสิ่งที่กิจการได้รับหรือจะได้รับ ไม่ใช่ของผู้เจ้าของ

ค่าใช้จ่ายเป็นสิ่งที่กิจการได้จ่ายหรือจะจ่าย ไม่ใช่ของผู้เจ้าของ

ทฤษฎีมุ่งเน้นบแสดงผลการดำเนินงาน หรืองบกำไรขาดทุน

3. ทฤษฎีสิทธิเรียกร้องส่วนที่เหลือ (Residual equity theory) แนวคิดของทฤษฎีนี้ใกล้เคียงกับทฤษฎีความเป็นเจ้าของ ความแตกต่างอยู่ที่ทฤษฎีนี้ไม่รวมส่วนของผู้ถือหุ้นบุริมสิทธิไว้ในส่วนของผู้เจ้าของ เงินปันผลจ่ายให้ผู้ถือหุ้นบุริมสิทธิจะนำไปหักออกจากรายได้ในงบกำไรขาดทุน การคำนวณหากำไรต่อหุ้นจะนำเงินปันผลจ่ายของผู้ถือหุ้นบุริมสิทธิไปหักออกจากรายได้ เพื่อให้เป็นกำไรสุทธิของผู้ถือหุ้นสามัญเท่านั้น สมการบัญชีจะเป็นดังนี้

$$\text{สินทรัพย์} - \text{หนี้สิน} - \text{ส่วนของผู้ถือหุ้นบุริมสิทธิ} = \text{ส่วนของผู้ถือหุ้นสามัญ}$$

ทฤษฎีนี้พิจารณาว่าผู้ถือหุ้นสามัญเป็นเจ้าของที่แท้จริงที่รับความเสี่ยงที่เหลือและกำไรส่วนที่เหลือหลังจากจ่ายให้เจ้าหนี้และผู้ถือหุ้นบุริมสิทธิไปแล้ว

4. ทฤษฎีความเป็นกิจการ (Enterprise theory) เป็นทฤษฎีที่ขยายออกไปของทฤษฎีความเป็นหน่วยงาน (entity theory) โดยขยายเจ้าของและเจ้าหนี้ออกไปรวมถึง กลุ่มทางสังคมอื่นหรือผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย เช่น เจ้าหนี้ เจ้าของ ลูกค้า พนักงาน รัฐบาล สาธารณชน เป็นต้น โดยเข้การบัญชีตามความรับผิดชอบทางสังคม (Social responsibility accounting) ในการจัดทำรายงานทางการเงิน เช่น งบมูลค่าเพิ่ม (value-added statement) สมการบัญชีจะเป็นดังนี้

$$\text{สินทรัพย์} = \text{ส่วนของเจ้าหนี้} + \text{ส่วนของเจ้าของ} + \text{ส่วนของลูกค้า} + \text{ส่วนของพนักงาน} + \text{ส่วนของรัฐบาล} + \text{ส่วนของสาธารณชน}$$

5. ทฤษฎีเงินกองทุน (Fund theory) ทฤษฎีนี้พิจารณาว่าการบัญชีพื้นฐานคือ หน่วยงา
ที่จัดการกับเงินกองทุน (ทรัพยากรเชิงเศรษฐกิจ) สมการบัญชีจะเป็นดังนี้

$$\text{สินทรัพย์} = \text{ข้อจำกัดของสินทรัพย์}$$

กองทุนเป็นหน่วยงานทางการบัญชีและการเงินที่มีความเป็นอิสระในการจัดการเงินกองทุน
เพื่อวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ตามข้อบังคับ ข้อจำกัดและข้อผูกพันต่าง ๆ โดยเฉพาะ แนวคิด
เกี่ยวกับทฤษฎีนี้จะนำไปใช้กับกิจการที่ไม่แสวงหากำไรและกิจการหน่วยงานราชการหรือภาครัฐ

สมการบัญชีกับงบการเงิน

การขยายสมการบัญชีออกไป (Expanded accounting equation) โดยขยายส่วนของ
เจ้าของให้ละเอียดขึ้น ดังนี้

$$\text{สินทรัพย์} = \text{หนี้สิน} + \text{ส่วนของเจ้าของ}$$

$$\text{สินทรัพย์} = \text{หนี้สิน} + \text{ทุนของเจ้าของ} + \text{กำไรสะสมสิ้นงวด}$$

$$\text{สินทรัพย์} = \text{หนี้สิน} + \text{ทุนของเจ้าของ} + \text{กำไรสะสมต้นงวด} + \text{รายได้} - \text{ค่าใช้จ่าย} - \text{เงินปันผลจ่าย}$$

งบการเงินที่ใช้สมการบัญชีข้างต้นเป็นดังนี้

(1) **งบดุล** (Balance Sheet) หรือ งบแสดงฐานะการเงิน (Statement of Position) แสดงสถานะภาพ (Status) หรือสภาวะการณ (condition) ทางการเงินของกิจการ ณ หนึ่ง
ขณะหนึ่ง โดยทั่วไปคือ ณ สิ้นงวดบัญชี สมการงบดุลคือ

$$\text{สินทรัพย์} = \text{หนี้สิน} + \text{ส่วนของเจ้าของ}$$

(2) **งบกำไรขาดทุน** (Income statement หรือ Profit and Loss statement หรือ Statement of earnings หรือ Statement of operation) แสดงผลการดำเนินงาน (operation) โดยเปรียบเทียบรายได้ (Revenue) กับค่าใช้จ่าย (Expense) ของงวดบัญชี
เป็นกำไรขาดทุนสุทธิ (Net income or losses)

สมการงบกำไรขาดทุนพื้นฐาน (Basic income statement equation) เป็นดังนี้

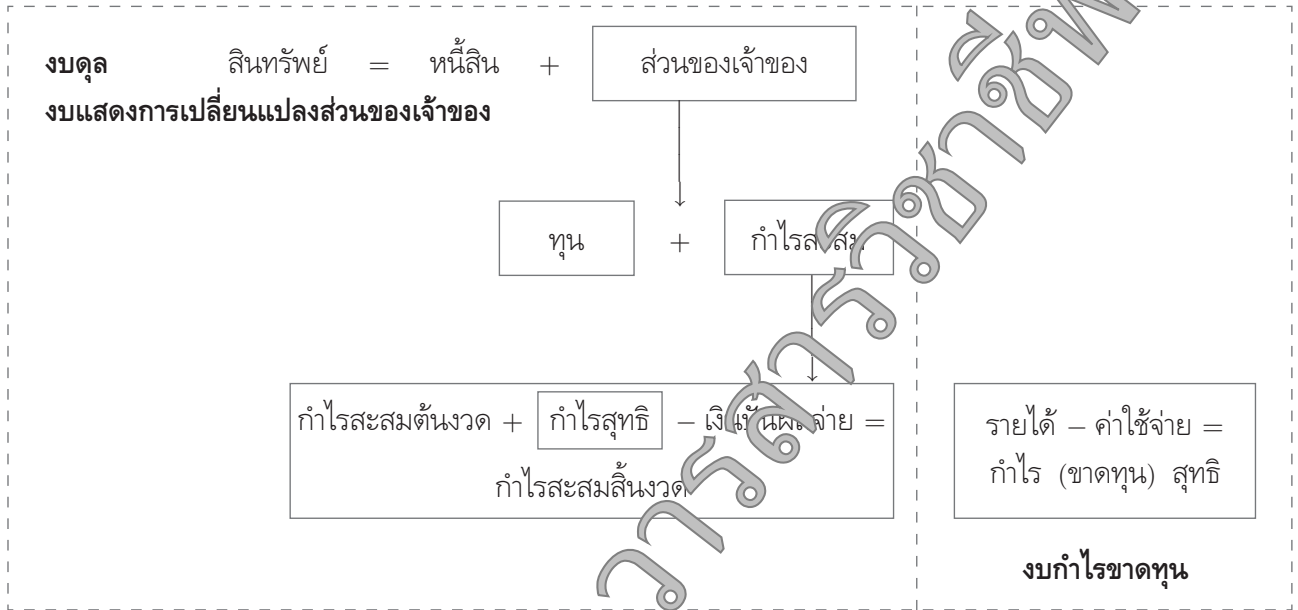
$$\text{รายได้} - \text{ค่าใช้จ่าย} = \text{กำไร (ขาดทุน) สุทธิ}$$

ณ วันสิ้นงวด กำไร (ขาดทุน) สุทธิ จะนำไปรวมเข้ากับส่วนของเจ้าของในสมการบัญชี
ของงบดุล ดังนั้น งบกำไรขาดทุนเป็นส่วนหนึ่งของงบดุล เพราะเป็นการแสดงรายละเอียด
ส่วนใหญ่ของการเปลี่ยนแปลงส่วนของเจ้าของที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงในระหว่างงวดบัญชี

(3) **งบแสดงการเปลี่ยนแปลงส่วนของผู้ถือหุ้น** (Changes of owners' equity):

$$\begin{aligned} & \text{ส่วนของผู้ถือหุ้นต้นงวด} + \text{กำไร (ขาดทุน) สุทธิ} - \text{เงินปันผลจ่าย} \\ & = \text{ส่วนของผู้ถือหุ้นงวด} \end{aligned}$$

ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบงบการเงินที่ตัวเลขของงบการเงินหนึ่งอธิบายตัวเลขของงบการเงินอื่นได้ เรียกว่า ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน (articulation) แสดงได้ดังภาพต่อไปนี้

(4) **งบกระแสเงินสด** แสดงสมการความสัมพันธ์ขององค์ประกอบได้ดังนี้

$$\begin{aligned} O + I + F &= C \text{ เพิ่มขึ้น (ลดลง)} \\ C \text{ เพิ่มขึ้น (ลดลง)} + C \text{ ต้นงวด} &= C \text{ ปลายงวด} \end{aligned}$$

กำหนดให้

- O = กระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมดำเนินงาน
- I = กระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมลงทุน
- F = กระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมจัดหาเงิน
- C = เงินสดและการเทียบเท่าเงินสด

การจัดทำงบกระแสเงินสดนั้นบัญญัติพิจารณา

ก. ทิศทางของกระแสเงินสด จากสมการบัญชี

$$\begin{aligned} \text{เงินสด} + \text{สินทรัพย์ที่ไม่ใช่เงินสด} &= \text{หนี้สิน} + \text{ส่วนของผู้ถือหุ้น} \\ \text{เงินสด} &= - \text{สินทรัพย์ที่ไม่ใช่เงินสด} + \text{หนี้สิน} + \text{ส่วนของผู้ถือหุ้น} \text{ ดังนั้นเมื่อ} \\ & \qquad \qquad \qquad + \qquad \qquad \qquad - \qquad \qquad \qquad + \qquad \qquad \qquad + \\ & \qquad \qquad \qquad - \qquad \qquad \qquad + \qquad \qquad \qquad - \qquad \qquad \qquad - \end{aligned}$$

1. เงินสด + เพิ่มขึ้น เมื่อแสดงในงบกระแสเงินสดในรูปตัวเลขจำนวนเงินก็ต่อเมื่อ สินทรัพย์ที่ไม่ใช่เงินสด - ลดลง หรือหนี้สิน + เพิ่มขึ้น หรือส่วนของเจ้าของ + เพิ่มขึ้น

2. เงินสด - ลดลง เมื่อแสดงในงบกระแสเงินสดในรูปตัวเลขจำนวนเงินที่มีวงเล็บคร่อมไว้ ก็ต่อเมื่อ สินทรัพย์ที่ไม่ใช่เงินสด + เพิ่มขึ้น หรือหนี้สิน - ลดลง หรือส่วนของเจ้าของ - ลดลง

ดังนั้นเมื่อสินทรัพย์ที่ไม่ใช่เงินสดเพิ่มขึ้นหรือลดลงจะมีผลต่อเงินสดในทิศตรงกันข้าม แต่เมื่อหนี้สินและส่วนของเจ้าของเพิ่มขึ้นหรือลดลงจะมีผลต่อเงินสดในทิศทางเดียวกัน

ข. การจัดประเภทกิจกรรมของกระแสเงินสด

กำหนดให้

- C = เงินสดและรายการเทียบเท่าเงินสด
- CA = สินทรัพย์หมุนเวียนที่ไม่ใช่เงินสด
- NCA = สินทรัพย์ไม่หมุนเวียน
- CL = หนี้สินหมุนเวียน
- NCL = หนี้สินไม่หมุนเวียน
- OE = ส่วนของเจ้าของ

สมการบัญชีเป็นดังนี้

$$C = - CA - NCA + CL - NCL + OE$$

↓
O

↓
I

↓
O

↓
F

↓
F

- O = กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน
- I = กระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุน
- F = กระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงิน

หมายความว่า กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน (O) เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของ CA และ CL กระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุน (I) เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของ NCA และ กระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงิน (F) เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของ NCL และ OE

แบบจำลองงบการเงินแนวนอน (Horizontal financial statement model) แสดงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงของแต่ละรายการค้าที่มีต่อบดุล งบกำไรขาดทุน และ งบกระแสเงินสดโดยขยายสมการบัญชีออกไปดังนี้

งบดุล	งบกำไรขาดทุน	งบกระแสเงินสด
สินทรัพย์ = หนี้สิน + ส่วนของเจ้าของ	รายได้ - ค่าใช้จ่าย = กำไร (ขาดทุน) สุทธิ	O + I + F

ตัวอย่าง การวิเคราะห์รายการค้าโดยใช้แบบจำลองงบการเงินแนวนอน

รายการค้า	สินทรัพย์ เงินสด + ที่ดิน	งบดุล = หนี้สิน + ส่วนของเจ้าของ	งบกำไรขาดทุน รายได้ - ค่าใช้จ่าย = กำไร	งบกระแสเงินสด O I F
1. เงินกู้ยืม 6,000 บาท	+ 6,000	= + 6,000		+ 6,000
2. จ่ายเงินค่าที่ดิน 5,000 บาท	- 5,000 + 5,000 =			- 5,000
3. รับเงินค่าเช่าที่ดิน 1,000 บาท	+ 1,000	= + 1,000	+ 1,000	+ 1,000
4. จ่ายค่าเช่าประปา 600 บาท	- 600	= - 600	- 600	- 600
รวม	+ 1,400 - 5,000 = + 6,000 + 0	= + 6,000 + 0	+ 1,000 - 600 = + 400	+ 400 - 5,000 + 6,000

สรุป

สมการบัญชี: สินทรัพย์ = หนี้สิน + ส่วนของเจ้าของ เหตุผลที่ทั้งสองด้านต้องเท่ากัน คือ การมองสินทรัพย์เป็น 2 ด้านคือทางกายภาพและทางสิทธิเรียกร้อง ก่อให้เกิดแนวคิด 2 ด้าน โดยอาจพิจารณา 2 มุมมองคือ (1) ทรัพยากรและสิทธิเรียกร้อง และ (2) แหล่งที่มาและแหล่งใช้ไปของเงินทุน สมการบัญชีเป็นจุดกำเนิดของระบบการบัญชีคู่ ซึ่งมี 2 ชั้นคือ การบัญชีคู่จัดประเภท และการบัญชีคู่เชิงเหตุผล สมการบัญชียังมีผลต่อหลักการอื่นที่บัญชี 2 ด้านคือเดบิตและเครดิต ประเภทของรายการค้าจำแนกตามผลกระทบที่มีต่อการบัญชีได้ 4 อย่างคือ รายการที่มาของสินทรัพย์ รายการใช้ไปของสินทรัพย์ รายการแลกเปลี่ยนสินทรัพย์ และรายการแลกเปลี่ยนสิทธิเรียกร้อง

ทฤษฎีการบัญชีที่แตกต่างกันมีผลต่อสมการบัญชี ในบทความนี้จะกล่าวถึงทฤษฎีการบัญชีที่สำคัญดังนี้

1. ทฤษฎีความเป็นเจ้าของ สมการบัญชีคือ

$$\text{สินทรัพย์} - \text{หนี้สิน} = \text{ส่วนของเจ้าของ}$$

2. ทฤษฎีความเป็นหน่วยงาน สมการบัญชีคือ

$$\text{สินทรัพย์} = \text{หนี้สิน} + \text{ส่วนของเจ้าของ}$$

3. ทฤษฎีสิทธิเรียกร้องส่วนที่เหลือ สมการบัญชีคือ

$$\text{สินทรัพย์} - \text{หนี้สิน} - \text{ส่วนของผู้ถือหุ้นปริมิสิทธิ์} = \text{ส่วนของผู้ถือหุ้นสามัญ}$$

4. ทฤษฎีความเป็นกิจการ สมการบัญชีคือ

$$\text{สินทรัพย์} = \text{ส่วนของผู้ถือหุ้น} + \text{ส่วนของเจ้าของ} + \text{ส่วนของลูกค้า} + \text{ส่วนของพนักงาน} + \text{ส่วนของรัฐบาล} + \text{ส่วนของสาธารณชน}$$

5. ทฤษฎีเงินกู้ยืม สมการบัญชีคือ

$$\text{สินทรัพย์} = \text{ข้อจำกัดของสินทรัพย์}$$

สมการบัญชีทางงบการเงินแสดงได้ดังนี้

งบดุล $\text{สินทรัพย์} = \text{หนี้สิน} + \text{ส่วนของเจ้าของ}$

งบกำไรขาดทุน: $\text{รายได้} - \text{ค่าใช้จ่าย} = \text{กำไร (ขาดทุน) สุทธิ}$

งบแสดงการเปลี่ยนแปลงส่วนของเจ้าของ:

$$\begin{aligned} & \text{ส่วนของเจ้าของต้นงวด} + \text{กำไร (ขาดทุน) สุทธิ} - \text{เงินปันผลจ่าย} \\ & = \text{ส่วนของเจ้าของสิ้นงวด} \end{aligned}$$

งบกระแสเงินสด: $O + I + F = C$ เพิ่มขึ้น (ลดลง)

$$C \text{ เพิ่มขึ้น (ลดลง)} + C \text{ ต้นงวด} = C \text{ ปลายงวด}$$

บรรณานุกรม

- Ahmed Riahi-Bel Kaoui **Accounting Theory** Fifth edition Great Britain: Thomson Learning, 2004.
- Anthony, Robert N.; Hawkins, David F. and Merchant, Kenneth A. **Accounting: Text and Cases** Tenth edition Singapore: Irwin/Mc Graw-Hill, 1999.
- Edmonds, Thomas P.; McNair, Frances M.; Milam, Edward E. and Olds, Philip R. **Fundamental Financial Accounting Concepts**. Second edition United States of America: Irwin McGraw-Hill 1998.
- Henderson, Scott; Peirson, Graham and Harris, Kate **Financial Accounting Theory** China: Pearson Education Australia 2004.
- Ingram; Robert W.; Albright, Thomas L. and Baldwin, Bruce A. **Financial Accounting: Information for Decisions** Fifth edition Canada: South-Western, 2004.
- Kam, Vernon **Accounting Theory** Second edition Singapore: John Wiley & Sons Inc. 1990.
- King, Thomas E.; Lembke, Valdean C. and Smith, John H. **Financial Accounting: A Decision-Making Approach** United States of America: John Wiley & Sons, Inc., 1997.
- Porwall, L.S. **Accounting Theory: An Introduction** India: Tata Mc Graw-Hill Publishing Company Limited 1986.
- Shillinglaw, Gardon; Gardon, Myron J. and Ronen, Joshua **Accounting: A Management Approach** Sixth edition Singapore: Richard D.Irwin, 1979.
- Thomas, Andrew. **Introduction to Financial Accounting** Fourth edition Singapore: McGraw-Hill Education, 2002.